

PRINCIPBESLUT
24.3.2022

STATSRÅDETS PRINCIPBESLUT OM EN NATIONELL STRATEGI
FÖR IMMATERIELLA RÄTTIGHETER

STATSRÅDETS PRINCIPBESLUT OM EN NATIONELL STRATEGI FÖR IMMATERIELLA RÄTTIGHETER

1. Inledning

I programmet för statsminister Marins regering ställs det upp som mål att Finland utvecklas väsentligt som forsknings- och innovationsmiljö och att såväl de immateriella som de materiella investeringarna börjar öka. Som ett sätt att nå målet beslutades i regeringsprogrammet att det ska utarbetas en nationell strategi för immateriella rättigheter (*IPR-strategi*) ”som används för att utveckla kompetensen och förvaltningen [i fråga om immateriell egendom] och åtgärder ska vidtas för utveckling av nuläget”.¹

Forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamheten (*FUI*) spelar en central roll för Finlands konkurrenskraft och välbefinnande. Regeringen har som mål att höja forsknings- och utvecklingsutgifternas andel av bruttonationalprodukten i Finland från nuvarande 2,7 procent till 4 procent fram till år 2030. Vid regeringens halvtidsöversyn och ramförhandlingar 29.4.2021 drogs det som riktlinje upp att en av åtgärderna för att nå målet är att regeringen skapar förutsättningar för och stärker byggandet av värde för immateriella rättigheter genom samarbete för att på industrinivå kommersialisera och kopiera företagens och högskolornas industriella innovationer för den internationella marknaden.²

Immateriella rättigheter sporrar till innovationsverksamhet och kreativt arbete samt främjar utnyttjandet av innovationer i samhället. Därmed utgör de en betydande del av en innovationspolitik med målet att i Finland skapa förhållanden som uppmuntrar företag till djärv innovationsverksamhet, förnyelse och internationell tillväxt. De immateriella rättigheterna är också ryggraden för de kreativa branschernas verksamhet och har en central inverkan på uppnåendet av målen för kultur- och konstpolitiken, såsom främjande av upphovsmännens försörjning och av en allsidig tillgång till kreativa innehåll i samhället. De immateriella rättigheterna har en koppling också till utnyttjandet av data, vilket numera är en väsentlig del av företagsverksamheten, forskningen och den offentliga förvaltningen.

Arbets- och näringsministeriet tillsatte våren 2020 en styrgrupp till stöd för beredningen av en IPR-strategi samt en projektgrupp³ för att stödja styrgruppens verksamhet. Styrgruppens ordförande var styrelseproffset Kaisa Olkkonen, och för den praktiska beredningen svarade arbets- och näringsministeriet tillsammans med undervisnings- och kulturministeriet och utrikesministeriet. Till stöd för beredningsarbetet sammanställdes en bakgrundsutredning⁴ om de immateriella rättigheterna och nuläget avseende användningen av dem samt om de förestående utmaningarna och de främsta ändringsbehoven. Vidare hördes ett stort antal aktörer inom sektorn och andra intressentgrupper. Styrgruppen färdigställde sitt förslag till IPR-strategi i maj 2021, och utlåtanden om förslaget begärdes sommaren 2021.

I detta principbeslut dras det upp riktlinjer för de centrala åtgärder som ministerierna förbinder sig att under åren 2022–2030 genomföra inom sina ansvarsområden i den mån det är möjligt inom ramen

¹ Programmet för statsminister Sanna Marins regering 10.12.2019: Ett inkluderande och kunnigt Finland – ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart samhälle, s. 103.

² Regeringens riktlinjer vid halvtidsöversynen och ramförhandlingarna, 29.4.2021, s. 48.

³ Arbets- och näringsministeriets beslut om tillsättande VN/6935/2020, 27.3.2020

⁴ Aineettomien oikeuksien tilanne Suomessa 2020 – IPR-strategian taustoitus (Immateriella rättigheter i Finland 2020 – Bakgrund till IPR-strategin, Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2021:13. Publikationens permanenta adress är <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-089-9>.

för deras resurser. Åtgärder som kräver finansiering behandlas och beslut om dem fattas separat i processerna för utarbetande av statsbudgeten och planen för de offentliga finanserna. Utkastet till principbeslut remissbehandlades 10.12.2021–21.1.2022.

2. Termer och begrepp

De immateriella rättigheterna har av hävd delats in i industriella rättigheter och upphovsrättigheter. I detta principbeslut används dock de enhetligare och exaktare termerna ”immateriella rättigheter” (*IP-rättigheter* eller *IPR*, eng. ”*intellectual property rights*”) och ”immateriell egendom” (*IP*, eng. ”*intellectual property*”), vilka täcker såväl industriella rättigheter som upphovsrätt och närstående rättigheter. Termen immateriell egendom omfattar dessutom också det mervärde som kunskap, know-how eller annan innovationsverksamhet samt data ger upphov till och som inte är direkt föremål för immateriella rättigheter. Termen immateriella rättigheter används också för att beteckna ensamrätten till immateriell egendom.

Begreppet innovation är vidsträckt och kan definieras på många olika sätt. En innovation är inte enbart en idé eller en uppfinning, utan det är fråga om nyttiga produkter, tjänster, processer eller metoder av ett nytt slag. Innovationer kan vara till exempel kommersiella tillämpningar som baserar sig på uppfinningar, eller lyckade verksamhetsmodeller som förnyar en bransch eller företagsverksamheten. Samarbetet mellan företag, högskolor och forskningsinstitut förädlar vetenskap, kunskaper och kreativ kompetens till innovationer och välstånd. Också tjänsterna inom den offentliga sektorn förnyas genom innovationer.

3. Nuläge

Det immaterialrättsliga systemet omfattar bland annat patent, varumärke, upphovsrätt och närstående rättigheter, mönsterskydd, nyttighetsmodellrätt (”minipatent”), geografiska ursprungsbezeichnungar⁵ och växtförädlarrätt⁶ samt skydd för affärshemligheter. Immateriella rättigheter hjälper företag och andra aktörer, såsom högskolor och forskningsinstitut, att förvalta⁷ sin immateriella egendom och utnyttja den kommersiellt. Patentet skyddar industriella uppfinningar, varumärket skyddar särskiljandet av produkter och tjänster från andra motsvarande produkter och tjänster, mönsterskyddet skyddar design (utformning) och upphovsrätten skyddar litterära och konstnärliga verk.

Finlands immaterialrättsliga system har tills vidare placerat sig väl i olika internationella jämförelser⁸, vilket gynnar Finlands ansträngningar att dra till sig FUI-investeringar. Rankningen kan emellertid sjunka i fortsättningen, om det inte satsas på att utveckla systemet. Det immaterialrättsliga systemet inverkar på samhället på många sätt och förutsätter på olika vis att ensamrättigheter och offentliga intressen balanseras mot varandra. För att Finland ska ta sig ur den exceptionella situation som covid-19-pandemin orsakat och klara sig bra i den globala konkurrensen krävs produktion av nya kunskaper,

---

⁵ Syftet med systemet för geografiska beteckningar är att skydda jordbruksprodukter och livsmedel mot förfälskningar av vedertagna beteckningar och att göra produkterna mer kända och underlätta marknadsföringen av dem. I Finland har systemet tills vidare utnyttjats i liten utsträckning, eftersom företagens och sökande grupperingars medvetenhet om systemet och om det mervärde som skyddet tillför är bristfällig.

⁶ Växtförädlarrätt är en ”uppfinnarrätt” (alltså rätt som gäller förädlare) av samma typ som patenträtt. I Finland är de företag som bedriver växtproduktion i allmänhet små, och deras möjlighet att förädla växter är mycket begränsade.

⁷ Med förvaltning avses åtgärder som behövs för överföring av ensamrätt, eller registrering eller annan förvaltning.

⁸ I exempelvis en jämförelse av konkurrenskraften (World Economic Forum WEF 2019) placerade sig Finland på första plats när skyddet för immateriell egendom mättes. Denna måttstock återspeglar experternas uppfattning om hur väl den immateriella egendomen är skyddad i respektive land.

sådana innovationer och uppfinningar som medför nytta för samhället och mervärde samt högtstående kompetens av ett nytt slag. Covid-19-pandemin har samtidigt accentuerat betydelsen av ett sådant fungerande immaterialrättsligt system som skapar starka incitament för innovationsverksamhet och möjliggör en smidig användning av immaterialrättsligt skyddade innovationer och uppfinningar samt spridning av kunskaper i samhället.

I den bakgrundsutredning som ligger till stöd för beredningen av IPR-strategin undersöktes nuläget i Finland avseende de immateriella rättigheterna och användningen av dem. Finlands IPR-system anses också enligt bakgrundsutredningen vara i grunden välfungerande och konkurrenskraftigt. Rikligt med kritik riktas dock särskilt mot ministeriernas resursallokering och arbetsfördelning samt mot brister i IPR-lagstiftningen. Enligt bakgrundsutredningen är också inställningen till utbildningssystemets nuläge och till den allmänna medvetenheten samt till små och medelstora företags kompetensnivå mer kritisk än positiv, även om utvecklingen under de tio senaste åren har varit positiv när det gäller nivån på företagets IPR-kompetens. Mycket utvecklingsarbete återstår dock ännu när det gäller beaktande av immateriella rättigheter och IPR-kompetensen, i synnerhet bland de små och medelstora företagen och forskningsorganisationerna. Enligt bakgrundsutredningen är kostnaderna för att bevaka eller försvara rättigheter samt bristfällig IPR-kompetens de viktigaste faktorer som har försvagat företagets möjligheter eller villighet att förvalta och utnyttja sin immateriella egendom.⁹

Enligt bakgrundsutredningen är särskilt de små och medelstora företagens genomsnittliga medvetenhet om de immateriella rättigheterna och deras tillämplighet ganska liten, även om den har förbättrats under de tio senaste åren. Också aktörerna inom den offentliga sektorn behöver ökad IPR-kompetens. Utbudet av utbildning om immateriella rättigheter är fortfarande rätt splittrat, enligt bakgrundsutredningen. Kurser ordnas vid alla universitet och nästan alla yrkeshögskolor, men största delen av kurserna är valfria. Enligt bakgrundsutredningen är det på lång sikt sannolikt bästa sättet att öka IPR-medvetenheten att immateriella rättigheter i större utsträckning än nu beaktas som ett inslag i utbildning som leder till examen.¹⁰

En från samhällets synpunkt optimal IPR-lagstiftning går en balansgång mellan skapandet av innovationsincitament och så små inskränkningar som möjligt i utnyttjandet av innovationer. Enligt bakgrundsutredningen kan det betraktas som en stor utmaning för IPR-lagstiftningen att lagstiftningen bör vara tillräckligt exakt för att det ska vara möjligt för verksamhetsutövarna att entydigt förstå var gränsen för deras handlingsfrihet går, men samtidigt tillräckligt allmänt hållen för att den flexibelt ska vara tillämplig också på exempelvis nya föränderliga affärsverksamhets- och teknikmodeller. Många centrala IPR-lagar, bland dem patentlagen, är för tillfället föråldrade. Det anses inte vara möjligt att bringa klarhet i det rådande rättsläget med stöd av lagstiftningen. På basis av enkätundersökningar som utfördes i anslutning till bakgrundsutredningen anses en reform av patentlagstiftningen vara viktigast (43,75 % av respondenterna). Näst viktigast är det att revidera lagstiftningen om nyttighetsmodellrätt (33,75 %) och lagstiftningen om otillbörligt förfarande i näringsverksamhet (27,5 %).¹¹

Domstolsbehandlingen av IPR-relaterade tvistemål samt ansöknings- och besvärssärenden koncentreras år 2013 till marknadsdomstolen. Åtgärden ingick i 2009 års IPR-strategi, och syftet med den var att förbättra kvaliteten på domstolsbehandlingen, försnabba behandlingen och möjliggöra att rättskydd söks enligt principen om att få alla tjänster över en disk. Enligt bakgrundsutredningen anses

---

⁹ Bakgrundsutredningen, s. 10.

¹⁰ Bakgrundsutredningen, s. 11.

¹¹ Bakgrundsutredningen, s. 20 och 162.

marknadsdomstolens specialsakkunskap i IPR-frågor vara god, och avgörandena anses vara av hög kvalitet. Behandlingstiderna vid marknadsdomstolen har dock inte blivit kortare, och till denna del anses målsättningen för att koncentrera ärendena inte ha uppfyllts. Antalet IPR-ärenden som inkommit till marknadsdomstolen har dessutom sjunkit avsevärt under perioden 2013–2019. Detta gäller i synnerhet besvär i varumärkesärenden: deras antal har gått ner med mer än hälften sedan år 2015. Enligt bakgrundsutredningen kan nedgången i antalet besvärärenden till en del förklaras genom den nya lagen om domstolsavgifter (1455/2015), som trädde i kraft vid ingången av år 2016. Genom den höjdes rättegångsavgifterna betydligt också för besvärärendenas del. Höjningen av rättegångsavgifterna har ansetts ha en negativ inverkan på parternas faktiska möjligheter att föra ärenden till marknadsdomstolen för att avgöras¹².

De finländska forskningsorganisationerna (universitet, yrkeshögskolor och forskningsinstitut) bedriver en ansevärd forskningsverksamhet där det uppkommer immateriell egendom samt en stor mängd data av olika slag som spelar en väsentlig roll i samband med innovationer som görs i samarbete med företag. Enligt bakgrundsutredningen försvåras utnyttjandet av immateriella rättigheter inom forskningsorganisationerna bland annat av att forskarna i ringa utsträckning känner till forskningsorganisationernas interna IPR-processer samt av forskarnas bristfälliga motivation att kommersialisera forskningsresultat. Inte heller betonar forskningsorganisationernas resultatmål kommersialisering, framför allt inte vid universiteten, utan universiteten uppmuntrar forskarna att koncentrera sig på att producera publikationer, eftersom sådana inbringar basfinansiering.¹³ Lagen om rätt till uppfinningar vid högskolor¹⁴, som trädde i kraft år 2007, uppfattas likaså som en betydande flaskhals när det gäller kommersiellt utnyttjande av immateriell egendom som uppkommer i samband med forskning.¹⁵

Regleringen om högskoleuppfinningar är en balansgång mellan vetenskapens frihet och kommersialisering av forskningen. Enligt lagen om rätt till uppfinningar vid högskolor delas forskningen vid högskolor (universitet och yrkeshögskolor) in i öppen forskning som genomförs med basfinansiering och avtalsforskning som genomförs med extern finansiering. Med öppen forskning avses den så kallade fria forskningen som traditionellt bedrivs vid universiteten. Grunden för den är strävan efter forskning som bedrivs för utövande av vetenskap och där forskningsresultaten offentliggörs så öppet som möjligt. Avtalsforskningen åter motsvarar snarare uppfinningar som görs i anställningsförhållande.¹⁶ Överföringen av rättigheterna till en uppfinning är beroende av om uppfinningen uppkommer vid öppen forskning eller avtalsforskning. I öppen forskning är det i första hand uppfinnaren som bibehåller rättigheterna till sin uppfinning, medan rättigheterna överförs till högskolan vid avtalsforskning. Den kategoriska indelningen i öppen forskning respektive avtalsforskning har i praktiken gett upphov till komplicerade situationer som lämnar rum för tolkning, eftersom uppfinningar ofta uppkommer i forskningsprojekt där olika finansieringsmodeller tillämpas och där såväl öppen forskning som avtalsforskning ingår. Oklarheterna gör att kommersialiseringen av uppfinningar drar ut på tiden. Tryggandet av vetenskapens och forskningens frihet och oavhängighet talar däremot för den nuvarande indelningen i öppen forskning och avtalsforskning.

Vad data och infrastrukturen för upphovsrätt beträffar framgår det av bakgrundsutredningen att upphovsrättsdata används på mycket olika sätt i de kreativa branscherna. Utmaningarna består framför allt i att upphovsrättsdata är fragmentariska, att det råder skillnader mellan de kreativa branscherna i

---

¹² Bakgrundsutredningen, s. 13–14 och 105–106.

¹³ Bakgrundsutredningen, s. 14–16.

¹⁴ Lag om rätt till uppfinningar vid högskolor (369/2006).

¹⁵ Bakgrundsutredningen, s. 17 och 179.

¹⁶ RP 259/2004, s. 15.

fråga om användningen av metadata¹⁷ och licensieringsmetoderna, att det saknas incitament att utveckla ett gemensamt system och att kopplingarna till annan reglering, till exempel personuppgiftslagstiftningen, är komplexa.¹⁸

För Finlands konkurrenskraft är det av stor betydelse att nya tekniker som baserar sig på återanvändning av data och på artificiell intelligens (*AI*) utvecklas. Fastän Finland är en föregångare inom branscher som kräver hög datakompetens och digital kompetens, såsom spelbranschen, upplever hela 72 procent av de små och medelstora företagen att personalens digitala kompetens är behäftad med brister som försvårar affärsverksamheten¹⁹. I en jämförelse av den digitala moderniseringen placerar sig Finland inte heller i den absoluta täten, utan placeringen har rentav sjunkit på senare år, även om stora skillnader förekommer mellan branscherna och regionerna med avseende på vilket utvecklingsstadium den digitala omställningen befinner sig i. En viktig roll för den offentliga sektorn består därför i att möjliggöra och påskynda digitala investeringar och diversifierade affärsverksamhetsekosystem samt en uppskalning av tillväxten. Den omständigheten att nya affärsverksamhetsmodeller såsom plattformsekonomi, dataekonomi och cirkulär ekonomi blir allmännare erbjuder ett unikt tillfälle att modernisera den strategiska infallsvinkeln i syfte att utveckla systemet för immateriell egendom.

3.1 EU-samarbetet

Europeiska kommissionen offentliggjorde 25.11.2020 sin nya handlingsplan för immateriella rättigheter²⁰, vars syfte är att maximera incitamenten för att tillvarata EU:s innovationspotential och hjälpa företagen i EU att komma in på rätt spår mot ekonomisk återhämtning och Europas gröna och digitala ledarskap på global nivå. Immateriell egendom av olika slag är hörnstenarna i dagens ekonomi, enligt kommissionen. Under de senaste två årtiondena har de årliga investeringarna i immateriell egendom ökat med 87 procent i EU, medan företagens materiella investeringar endast ökat med 30 procent.

Även om det på senare år har gjorts stora framsteg när det gäller att skapa en inre marknad för immateriella rättigheter kvarstår ett stort antal luckor och brister när det gäller hur företag som är etablerade i EU:s medlemsländer skyddas och utnyttjar sitt immateriella kapital. Som utmaningar för EU:s IP-system lyfts i handlingsplanen fram att systemet är fragmenterat, med förfaranden som är alltför komplicerade och kostsamma, samt att särskilt små och medelstora företag och forskare inte drar full nytta av de möjligheter som ett IPR-skydd erbjuder. Som utmaningar betraktas också antalet intrång i de immateriella rättigheterna och bristen på rent spel på global nivå, såsom de verksamhetsätt som stora aktörer inom plattformsekonomi tillämpar. Dessutom har covid-19-pandemin visat betydelsen av för hälso- och sjukvården kritiska innovationer och tekniker, och EU bör ytterligare förbättra sina verktyg för att tillgängliggöra sådana innovationer och sådan teknik där det behövs, och samtidigt säkerställa en rimlig avkastning på investeringar som innehavarna av immateriella rättigheter gör.

---

¹⁷ Med metadata avses data i maskinläsbar form om andra data. I upphovsrättssystemet identifieras skyddade innehåll och deras rättsinnehavare med hjälp av metadata, och det är möjligt att till exempel beskriva villkor för användning av innehållet och skyddets giltighetstid.

¹⁸ Bakgrundsutredningen, s. 19–20.

¹⁹ SMF-företagsbarometern, våren 2021. Företagarna i Finland, Finnvera och arbets- och näringsministeriet publicerar två gånger om året en SMF-företagsbarometer som beskriver små och medelstora företags verksamhet och ekonomiska verksamhetsmiljö.

²⁰ Kommissionens meddelande (COM(2020) 760 final) ”Att utnyttja EU:s innovationspotential En handlingsplan för immateriella rättigheter till stöd för EU:s återhämtning och resiliens”.

I handlingsplanen identifieras fem fokusområden där kommissionen ämnar vidta åtgärder för att förbättra EU:s IP-system. De är bättre skydd av immateriella rättigheter, uppmuntrande av framför allt små och medelstora företag att använda och sprida immateriella rättigheter, bättre tillgång till och delning av immateriellrättsligt skyddad egendom, bekämpning av intrång i immateriella rättigheter samt rent spel på global nivå. Kommissionen uppmanar medlemsstaterna att utveckla sina nationella strategier för immateriella rättigheter i linje med målen i handlingsplanen och att skydda och bevaka de immateriella rättigheterna bättre än förr i sina egna ansträngningar för att säkerställa ekonomisk återhämtning.

Kommissionen har till exempel för avsikt att förbättra skyddet av immateriella rättigheter genom att ta itu med den kvarstående fragmenteringen och minska komplexiteten samt genom att se till att regelverket är helt anpassat till den nya gröna och digitala ekonomins behov. Detta förutsätter enligt kommissionen att ett enhetligt patentsystem, som har beretts inom EU under en lång tid, införs. Det enhetliga patentsystemet väntas träda i kraft i sin helhet under år 2022. Kommissionen har dessutom för avsikt att se över bland annat EU:s lagstiftning om skydd av formgivning (mönsterskydd) samt att undersöka olika sätt att stärka, modernisera, rationalisera och bättre kontrollera efterlevnaden av geografiska beteckningar för jordbruksprodukter, livsmedel, viner och spritdrycker. Inom ramen för den nya läkemedelsstrategin för EU²¹ undersöker kommissionen noggrant också hur man ytterligare kan optimera incitament och belöningar för att främja innovation, uppfylla icke tillgodosedda behov och se till att läkemedel är överkomliga genom att säkerställa en snabb lansering på marknaden och kontinuerlig tillgång²².

Kommissionens handlingsplan för immateriella rättigheter är en del av EU:s digitala strategi²³, som har till syfte att säkerställa att den digitala omställningen gynnar alla. Det ambitiösa målet för den är att EU ska bli en sporrande miljö för utveckling av ny teknik och AI. I EU-strategin för data²⁴ återkonstateras att EU behöver ett gediget ramverk för att företagen ska kunna skapa, komma åt, dela och använda data. Företag som är verksamma på EU:s inre marknad måste också bli bättre på att utnyttja potentialen hos ny teknik såsom AI och blockkedjeteknik för att göra de immaterialrättsliga systemen mer ändamålsenliga. Ny teknik kan vara till hjälp när det gäller att skydda immateriell egendom och förbättra insynen i transaktioner såsom en rätt allokering av ersättningar, när upphovsrättsligt skyddat innehåll och dess rättsinnehavare kan identifieras på ett tillförlitligt sätt. En välfungerande infrastruktur för upphovsrätt kan effektivisera också bekämpningen av förfalskningar och piratism.²⁵

Kommissionen har redan i flera år arbetat för att främja EU:s dataekonomi. I kommissionens handlingsplan för immateriella rättigheter konstateras det att innovativ återanvändning av data särskilt vid utveckling av AI är en central konkurrensfaktor för EU i förhållande till Förenta staterna och Kina.²⁶ Samtidigt som delning av data av olika slag blir allt viktigare inom många sektorer har det fortfarande inte klargjorts hur regelverket för immateriella rättigheter, såsom det skydd som databasdirektivet²⁷

---

²¹ Kommissionens meddelande om en läkemedelsstrategi för Europa (COM(2020) 761 final)

²² Lagstiftningsavgöranden som inverkar på tillgången till läkemedel på jämförelsevis små marknader i stil med Finlands träffas i stor utsträckning på EU-nivå.

²³ Kommissionens meddelande ”Att forma EU:s digitala framtid”, COM(2020) 67 final, 19.2.2020.

²⁴ Kommissionens meddelande ”En EU-strategi för data”, COM(2020) 66 final, 19.2.2020

²⁵ I handlingsplanen för immateriella rättigheter hänvisas det till rådets dokument 15016/19 ”Developing the Copyright Infrastructure - Stocktaking of work and progress under the Finnish Presidency”, där resultaten av Finlands EU-ordförandeperiod har sammanställts.

²⁶ Fastän 26 % av alla värdefulla forskningspublikationer om AI kommer från Europa, så är det bara fyra av de 30 företagen med flest ansökningar (13 %) och 7 % av samtliga företag i världen som ägnar sig åt AI-patent som är europeiska företag.

²⁷ Europaparlamentets och rådets direktiv 96/9/EG av den 11 mars 1996 om rättsligt skydd för databaser.

och direktivet om företagshemligheter²⁸ ger, påverkar till exempel delningen av maskingenererade data och data som genereras i samband med utbyggnaden av sakernas internet. Som ett inslag i EU:s strategi för data offentliggjorde kommissionen i februari 2022 ett förslag till datalag för EU. Syftet med datalagen är inte att ändra den befintliga IPR-regleringen, bortsett från det med databasdirektivet förenliga så kallade *sui generis*-skyddet, som ger rättsinnehavare vidsträckt ensamrätt att kopiera och återanvända databaser. I samband med att datalagen antas är kommissionen på väg att företa en partiell översyn av databasdirektivet. Enligt kommissionens förslag ska det i datalagen preciseras att databaser som innehåller data som genererats av sakernas internet inte ska berättiga till *sui generis*-skydd för databaser.

3.2 Internationellt samarbete

Internationellt fastställs verksamhetsfältet för immateriella rättigheter i Världshandelsorganisationen WTO:s TRIPS-avtal (eng. *Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights*), Världsorganisationen för den intellektuella äganderätten WIPO:s avtal samt de avtal som EU har ingått med sina handelspartner och som innehåller bestämmelser om immateriella rättigheter. De sistnämnda avtalen är nästan 80 till antalet. När det gäller utvecklingen av multilaterala regler har inga stora framsteg gjorts inom WTO på senare år, och sådana är sannolikt inte heller att vänta under de närmaste åren, annat än på sin höjd temaspecifikt (jfr. diskussionen om TRIPS-dispens i fråga om coronavaccin). I kommissionens handlingsplan för immateriella rättigheter har det inte identifierats något egentligt mål med anknytning till WTO.

WIPO:s roll som organisation för dynamisk utveckling av det internationella IPR-systemet har minskat under det gångna årtiondet. Liksom i handelspolitiken mer generellt inverkar politiska spänningar nu för tiden i stor utsträckning också på de multilaterala avtalsförhandlingarna inom WIPO. Trots detta är det möjligt att inom WIPO göra framsteg för vissa avtals del. Finlands övergripande mål i WIPO är att IPR-regleringen ska harmoniseras genom multilaterala avtal.

EU har strävat efter att inkludera ett kapitel om immateriella rättigheter i varje handelsavtal som ingås med tredjeländer. I handelsavtalen har EU som mål åtaganden som går utöver TRIPS-avtalet och som bottenar i EU-lagstiftningen (till exempel ett tilläggs-skydd för geografiska beteckningar). Dessa åtaganden omfattar i stor utsträckning olika immateriella rättigheter och verkställigheten av dem. Skyldigheterna justeras vid behov i förhållande till avtalspartnerns utvecklingsnivå. Utvecklingen av bilaterala åtaganden förutsätter också att lagstiftningen på EU-nivå är tidsenlig.

När det i tredjeländer görs intrång i immateriella rättigheter (exempel: produktförfalskningar och produkter som gör intrång i upphovsrätten) tas det i första hand itu med intrången i form av samarbete på EU-nivå som lagtillsynsmyndigheterna bedriver och inom ramen för deras resurser. EU publicerar årligen rapporter om tredjeländernas immaterialrättsliga skydd och om verkställigheten av skyddet. Kommissionen bevakar också situationen i fråga om immaterialrättsligt skydd i länder med vilka EU har ett gällande handelsavtal. I många länder har utmaningar som anknyter till immaterialrättsligt skydd och verkställigheten av det förekommit i stor utsträckning redan i årtal och rentav i årtionden, vilket visar att det är svårt att hitta fungerande lösningar, i synnerhet på en del av dem. EU:s Afrikastrategi²⁹ strävar efter att genom dialoger göra framsteg vad beträffar verkställigheten av ett IPR-system med västerländska utgångspunkter.

²⁸ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/943 av den 8 juni 2016 om skydd mot att icke röjd know-how och företagsinformation (företagshemligheter) olagligen anskaffas, utnyttjas och röjs.

²⁹ [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2021/690516/EPRS_ATA\(2021\)690516_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2021/690516/EPRS_ATA(2021)690516_EN.pdf)

Det immaterialrättsliga skyddet och dess nivå samt det rätta förhållandet mellan ensamrätt och of-fentlig nytta diskuteras globalt. I bakgrunden finns till exempel den samhällskritik mot regleringen om immateriella rättigheter som har blivit starkare till följd av covid-19-pandemin, samt i synnerhet de affärsverksamhetsmål som de stora aktörerna inom plattformsekonomin ställer upp. Likaså sätts det både i EU och internationellt press på licensvillkoren för standardessentiella patent³⁰.

4 Trender

I framtiden inverkar åtminstone fyra viktiga trender på de immateriella rättigheternas betydelse: *följande digitaliseringsevolution, rättigheternas politisering och ökande rättsliga kollisioner, förändringens hastighet och rättsområdenas konvergens* samt *de immateriella rättigheternas roll i att bygga upp och upprätthålla global konkurrenskraft*. Också *ansvarsfullhet*³¹ är en trend som allt fler företag i de kreativa och innovativa branscherna anser vara viktig.

Digitaliseringen accelererar, och i centrum för den står **dataekonomin, plattformsekonomin och AI**. Den roll och betydelse som dels data och ekosystem som utnyttjar data, dels AI och plattformsekonomin har växer snabbt i all affärsverksamhet. Data utnyttjas i synnerhet genom att data som härrör från olika källor sammanförs, och datadelningens roll växer snabbt. Betydelsen av data som produktionsfaktor och därmed den roll som data har i affärsverksamhetens värdeskapande kommer att vara synnerligen stor. Utnyttjandet av öppna data och sammanförandet av öppna data med andra datalager kommer att växa. Vad innehållsskapandet beträffar införs nya verksamhetsätt, till exempel AI-teknik. Nya verk och uppfinningar skapas med hjälp av AI, men tills vidare är det långt kvar tills AI självständigt skapar uppfinningar. I IPR-systemet är det emellertid nödvändigt att förbereda sig för den förändring som AI kommer att föra med sig. Inom det som kallas människoorienterad dataekonomi ses människorna som aktiva användare av data.

Rättigheternas politisering och ökande rättsliga kollisioner kommer till synes i att betydande aktörer inom den globala handelspolitiken i allt högre grad beaktar immateriella rättigheter också när de drar upp sina handelspolitiska riktlinjer. Den tilltagande protektionism som covid-19-pandemin medfört inverkar också på nationella strategier för immateriell egendom utöver den kontinuerliga konkurrenskraftskampen. Intrången i immateriella rättigheter är alltså stadda i ökning i den digitala verksamhetsmiljön, vilket tar sig uttryck i ett stigande antal rättstvister. I och med digitaliseringen har intrången i de immateriella rättigheterna en global karaktär, vilket är en utmaning särskilt för lokala och landsspecifika IPR-system. Den globala plattformsekonomin fortsätter sitt segertåg och sprider sig till nya områden. Den omständigheten att teknikbolag går samman och fusioneras till större företag leder till att de immateriella rättigheterna koncentreras till ett litet antal stora globala aktörer.

Förändringens hastighet och rättsområdenas konvergens medför press på lagstiftningens flexibilitet. Särskilt den tekniska utvecklingen är mycket snabb och nya affärsverksamhetsmodeller uppkommer i ett accelererande tempo. Också konvergens mellan olika rättsområden växer. IPR-lagstiftningen och andra rättsområden såsom konkurrensrätten, författningsrätten, de grundläggande och

³⁰ Med standardessentiella patent avses patent för skydd av en teknik som är väsentlig med avseende på en teknisk standard.

³¹ Organisationers ansvarsfullhet är ett vidsträckt begrepp som omfattar allt från god förvaltning till personalens välbefinnande och cybersäkerhet. Inom IP-branscherna innefattar begreppet bland annat ökad öppenhet och tillförlitlighet i hanteringen av rättigheter i förhållande till kunderna och samhället. Företagens ansvarsfullhet främjas också i EU-kommissionens meddelande <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12548-Sustainable-corporate-governance>

mänskliga rättigheterna samt lagstiftningen om investeringsskydd får allt fler gemensamma beröringspunkter. I och med att data axlar en allt större roll kan det nyaste konvergensområdet anses vara konvergensen mellan dataskyddslagstiftningen och upphovsrättslagstiftningen.³² För att ett snabbt och branschöverskridande samarbete ska vara möjligt behöver lagstiftningen vara så lättfattlig, teknikneutral och flexibel som möjligt, och den behöver klara av att svara på de utmaningar som en ständigt föränderlig verksamhetsmiljö för med sig. Den nationella lagstiftningen måste också skapa förutsättningar för att företagen ska kunna vara framgångsrika och värdeskapande i sitt hemland.

De immateriella rättigheterna spelar en roll i att bygga upp och upprätthålla global konkurrenskraft. Stater som är kapabla att identifiera affärsverksamhetsområden där de har gedigen kompetens klarar av att utnyttja den kompetensen för att bygga upp en allt starkare global konkurrensställning för sitt näringsliv, och därigenom för att stödja sin ekonomiska tillväxt. Områden av det slaget kan vara till exempel miljön, cirkulär ekonomi och kvantteknik. Finland är föregångare också när det gäller dataekonomi och särskilt att skapa mydata-tjänster som utgår från hantering och återanvändning av personuppgifter. Innovationer som främjar dessa affärsverksamhetsområden skapar hållbar konkurrenskraft för näringslivet i den globala konkurrensen.

5 Måltillstånd 2030

Visionen för strategin är att Finland år 2030 har en IPR-miljö som effektivt stöder innovationsverksamhet och kreativt arbete och som ökar det ekonomiska välbefindandet och konkurrenskraften så att tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och olika samhällsintressen beaktas på ett allsidigt sätt.

Uppnåendet av visionen stöds av följande delmål: *de finländska aktörerna har gedigen IPR-kompetens, i Finland skapas och kommersialiseras innovationer i världsklass, immateriell egendom är en vedertagen del av det politiska beslutsfattandet, IPR-systemet i Finland är välfungerande och konkurrenskraftigt och Finland främjar utvecklingen av IPR-systemet och regleringen i EU och internationellt.*

5.1 De finländska aktörerna har gedigen IPR-kompetens

IPR-kompetensen i Finland har stärkts. Utbudet av utbildning om IP-rättigheter har utökats jämfört med nu och IP-rättigheterna är en vedertagen del av den finländska utbildningshelheten.

En stor del av de finländska företagen har en IPR-strategi och som del av den en datahanteringsstrategi för immateriella rättigheter (bland annat upphovsrätt). Företagen stöds i arbetet med att utarbeta IPR-strategier, och små och medelstora företag erbjuds IPR-rådgivning som motsvarar respektive företags behov.

De små och medelstora företagen i Finland förvaltar och utnyttjar aktivt sina IP-rättigheter nationellt och internationellt, och de är samtidigt medvetna om de begränsningar av handlingsfriheten som sådana IP-rättigheter som andra företag äger medför. I de statsägda företagen är IP-rättigheterna under kontroll, och i avtal om offentliga upphandlingar samt avtal om partnerskap mellan den privata och

---

³² Av hävd har dessa rättsområden hållits åtskilda, och upphovsrätt uppkommer i regel inte till exempel för en person som avbildas på ett fotografi. Rättsliga kollisioner kan uppkomma när exempelvis en artists röst eller åtbörder används i en digital avatars framförande i den virtuella världen utan att den berörda personen har gett sitt tillstånd. <https://happy-mag.tv/warner-music-group-invests-in-wave/>

den offentliga sektorn kommer man överens om IP-rättigheterna på ett genomskinligt och enhetligt sätt som beaktar den offentliga och den privata sektorns relevanta intressen, såsom principerna om öppen kunskap och vetenskap samt cyber- och informationssäkerhet.³³

5.2 I Finland skapas och kommersialiseras innovationer i världsklass

Forskningsinstituterna och högskolorna i Finland bedriver en ansenlig forskningsverksamhet där immateriell egendom uppkommer, och de har sådan kompetens och sådana goda verksamhetsmodeller i fråga om förvaltning och utnyttjande av immateriella rättigheter som behövs för att kommersialisera den immateriella egendomen. Forskningsverksamhet av det slaget bedrivs inom många traditionella vetenskaps- och forskningsområden samt inom sådana teknikområden där utvecklingen är snabb, såsom teknikområdena för sakernas internet (eng. ”*Internet of Things*”, *IoT*), robotisering och AI-relaterad teknik.

I Finland uppstår inom de kreativa branscherna ett stort mervärde i och med att immateriell egendom förvaltas och utnyttjas inom landet och på den internationella marknaden. Aktörerna inom de kreativa branscherna identifierar immateriell egendom med potential för kommersiellt utnyttjande samt mekanismerna för utnyttjande av den.

I den verksamhetsmiljö som råder i Finland inser företagen att mervärde inte uppkommer enbart genom licensiering av immateriella rättigheter utan genom det mervärde och den tillväxt som den IPR-baserade övriga affärsverksamheten genererar, utöver vilken tjänstedesign och kundorientering intar en viktig ställning. Verksamhetsmiljön i Finland främjar samarbete, öppen innovation och tillnärmning mellan olika vertikaler, såsom olika produktionsled och/eller konkurrenter, i syfte att öka innovationerna och den ömsesidiga nyttan. De finländska aktörerna är med om att skapa globala standarder inom nya teknikområden.

5.3 Immateriell egendom är en vedertagen del av det politiska beslutsfattandet

Finlands IPR-strategi är starkt kopplad till alla relevanta nationella strategier. IP-rättigheter uppfattas och hanteras inte som ett i första hand legislativt system, utan som ett medel att uppnå betydande nytta genom immateriell egendom. Utnyttjandet av data är i fokus för den fjärde industriella revolutionen, och företagen inser de möjligheter som är förknippade med att data utgör företagets strategiska immateriella egendom.

Sådana datamaterial för bestämmande av värdet på immateriella rättigheter inom både det nationella och det internationella verksamhetsfältet som behövs enligt den ekonomiska forskningen är tillgängliga i Finland, och värdet av immateriella rättigheter och immateriell egendom i affärsverksamheten inses i stor utsträckning.

Hela den potential som är förknippad med nyttan av att hantera och dela data har säkrats genom riktade lagändringar. Användning av data för maskininlärning har säkerställts genom dataförmedlingstjänster också när tredje parters IP-rättigheter hänför sig till dataanvändningen. Genom lagändringar har bland annat en jämlik åtkomst till maskinellt genererade data säkerställts för personer med

---

³³ Enligt Finlands strategi för cybersäkerhet (statsrådets principbeslut 3.10.2019 om en strategi för cybersäkerheten i Finland 2019) bör medvetenheten om informationssäkerheten för nya tjänster och produkter höjas inom den offentliga förvaltningen, i näringslivet och hos enskilda människor. Cybersäkerhet är ett ovillkorligt krav för dataekonomin och applikationer som baserar sig på AI.

rätt att hantera data, också utgående från skyddet för personuppgifter. Rätt att hantera information har förutom de som producerar och innehar data också upphovsmännen, när betalningen av exempelvis immaterialrättsliga ersättningar till upphovsmän och innehavare av närstående rättigheter är beroende av åtkomsten till data om verksamheten.

5.4 IPR-systemet i Finland är välfungerande och konkurrenskraftigt

Innovationsekosystemen i Finland stöds av det fungerande immaterialrättsliga systemet (IPR-systemet), som beaktar behoven hos aktörer inom den privata och den offentliga sektorn och hos individer samt dataekonomins behov. IPR-systemet är användarorienterat³⁴ och överskådligt och gör det därutöver möjligt även för små företag att skydda sina immateriella rättigheter.

IPR-lagstiftningen i Finland är flexibel och stöder nya verksamhetsmodeller (inklusive AI), och föråldrad lagstiftning har reviderats. IPR-systemet sporrar till att skapa innovationer och göra FUI-investeringar, men begränsar utnyttjandet av innovationer i samhället så lite som möjligt. Det finländska IPR-systemet anses vara ett legitimt och effektivt sätt att skydda innovationer och resultatet av kreativt arbete. När IPR-systemet digitaliserats har man säkerställt en tillförlitlig identifiering av immaterialrättsligt skyddade objekt och deras rättsinnehavare. Likaså har det säkerställts att villkoren för utnyttjande av rättigheter är jämlika, genomskinliga och aktuella, varvid automatiserad licensiering inklusive ersättning i realtid är möjlig. Också alternativa öppna modeller för licensiering av verk³⁵ har beaktats.

5.5 Finland främjar utvecklingen av IPR-systemet och regleringen i EU och internationellt

Finland arbetar aktivt och planmässigt i EU och internationella forum, bland dem WIPO, för att de immateriella rättigheterna och hela IPR-systemet ska utvecklas så att skyddet för och verkställigheten av immateriella rättigheter som är viktiga för Finland förbättras internationellt och intrång i immateriella rättigheter tas itu med på behörigt sätt. Finland strävar efter att påverka EU:s vilja att utveckla sina strategiska tyngdpunkter så att de närmar sig de andra WIPO-ländernas strategiska tyngdpunkter och att hitta nya gemensamma intressen. Finland medverkar aktivt i det globala arbetet inom WIPO och andra internationella organisationer för att digitalisera IPR-systemet.

---

³⁴ Med användarorientering avses att rollen som IP-rättighetsutnyttjare identifieras i rättssystemet inom området för registrering eller kollektiv förvaltning av rättigheter. IPR-systemets användarorientering kan främjas också genom så kallade legal design-metoder. Detta innebär ändå inte att användarnas intressen prioriteras i förhållande till rättsinnehavarnas intressen.

³⁵ Med öppna licensieringsmodeller avses till exempel programvara med öppen källkod eller så kallade CC-licenser (Creative Commons), med vars hjälp rättigheter som avser ett verk kan begränsas till att under vissa förutsättningar gälla endast exempelvis icke-kommersiell verksamhet.

6 Åtgärder

För att målen för strategin ska uppnås föreslås 15 åtgärder, av vilka största delen stöder uppfyllandet av mer än ett delmål. Finland arbetar dessutom aktivt för att fullfölja målen för EU:s digitala strategi och handlingsplan för immateriella rättigheter.

1) *Den rådgivning och information i IP-frågor som är riktad till små och medelstora företag utökas.*

Det skapas ett lättillgängligt arrangemang, Sparrande IPR-fadder, som beaktar de enskilda företagens behov och med vars hjälp skräddarsydd³⁶ IP-rådgivning erbjuds små och medelstora företag (inklusive enskilda näringsutövare). Arrangemanget kan genomföras exempelvis genom ett partnerskapsavtal mellan den offentliga och den privata sektorn, och flera olika aktörer (myndigheter, företag och intresseorganisationer) kan delta i det.

Arrangemanget Sparrande IPR-fadder är ett försök att svara på de små och medelstora företagens önskemål om mer information och rådgivning om hur företagets hela IP-potential, alltså immateriella egendom, kan identifieras och hur immateriella rättigheter kan förvaltas och utnyttjas samt hur finansieringsmöjligheter kan identifieras. Dessutom främjas små och medelstora företags tillträde till IPR-utbildning.³⁷

Målet är att det utredningsarbete som behövs för att genomföra arrangemanget Sparrande IPR-fadder ska inledas år 2022. Som ett inslag i utredningsarbetet bedöms utöver de praktiska genomförandesätten bland annat behovet av anslag för arrangemanget och möjligheten att arrangemanget utsträcks att förutom små och medelstora företag omfatta andra aktörer, till exempel producentsammanslutningar inom jordbruks- och livsmedelssektorn.

Ansvariga ministerier: ANM, UKM och JSM

Andra aktörer: PRS, IPR University Center, Företagarna i Finland rf och Uppfinningsstiftelsen

2) *IPR University Centers roll som tillhandahållare av IPR-utbildning stärks.*

Den roll som IPR University Center (IPRUC) har som tillhandahållare av allmän IPR-utbildning och av kompletterande utbildning för IPR-sakkunniga samt som producent och spridare av IPR-information i Finland stärks. Målet är att IPRUC i fortsättningen i större utsträckning än nu ska tillhandahålla utbildning, producera forskningsrön samt sprida aktuell information om de immateriella rättigheterna för företagens, myndigheternas, domstolarnas och utbildningssektorns behov. I fortsättningen riktar IPRUC ny utbildning också till uppstarts företag. IPRUC tillhandahåller utbildning för forskare och innovationsenheter vid högskolor samt deltar i arbetet med att utveckla högskolornas IPR-strategier och innovationsenheter. I fokus för IPRUC:s utbildning och forskning står i fortsättningen också av aktörer i den privata och den offentliga sektorn producerade data som immateriell egendom. Om

---

³⁶ Rådgivningsbehovet varierar till exempel under företagets livscykel. Företagets behov när verksamheten inleds är mycket annorlunda än behoven i senare skeden.

³⁷ För att nämna ett exempel började PRS i februari 2022 ordna avgiftsfria webinarier särskilt för små och medelstora företag. Dessutom arrangerar PRS årligen olika grundkurser om industriella rättigheter och producerar utbildningsmaterial i samarbete med andra aktörer.

åtgärdens genomförande stöds genom tilläggsresurser kan IPRUC anställa en IP-sakkunnig, en kon-
torist och en chef. Tilläggsresurserna skulle möjliggöra ansökan om projektfinansiering hos exem-
pelvis EU, något som skulle gagna Finlands hela IP-sektor.

Ansvariga ministerier: ANM och UKM

Andra aktörer: IPR University Center

3) *Företagen utbildas i att förstå de möjligheter som av företaget producerade data har som företagens immateriella egendom, inkl. data om IP-rättigheter.*

På grund av covid-19-pandemin har företagen börjat införa ny teknik i allt snabbare takt. Det är brått-
tom med att identifiera företagens behov inför en övergång till nya verksamhetsformer inom data-
och plattformsekonomin. Företagen behöver i sin IPR-strategi integrera också data som en immateri-
ell egendomspost. Det är också viktigt att möjliggöra att data delas på transparenta villkor, inkl.
mydata-beredskap.³⁸

När företagens dataekonomikompetens kartläggs och utbildning inom området ges utnyttjas bland
annat Sitras kurser i rättvis dataekonomi (programmet Tillväxt genom data), vilka resulterar i att da-
tadelningen är genomskinlig och rättvis och följer gemensamma spelregler. Målet för nästa etapp av
programmet Tillväxt genom data³⁹, vilken pågår till år 2024, är att årligen stödja hundratals små och
medelstora företags dataförmåga och affärsmodellskompetens.

Ansvariga ministerier: UKM, KM och ANM

Andra aktörer: Sitra

**4) *Den offentliga sektorns IP-kompetens ökas genom att ett tillräckligt utbildningsutbud sä-
kerställs på både stats- och kommunnivå och också i statsförvaltningens interna IPR-frå-
gor.***

Alla ministerier bör identifiera IP-rättigheternas betydelse för företagen och i samhället i stort (inkl.
statsförvaltningens verksamhet). För att säkerställa målen för öppen kunskap och vetenskap samt
säkerställa att innovationsekosystemen som den offentliga och den privata sektorn tillsammans bildar
fungerar är det viktigt att de olika ministerierna och kommunsektorn känner till grundläggande fakta
om immateriella rättigheter och också klarar av att identifiera frågor som är relevanta med avseende
på de immateriella rättigheterna, exempelvis i samband med offentliga upphandlingar.

Målet är att HAUS Kehittämiskeskus Oy:s⁴⁰ utbildningsutbud som riktar sig till personalen inom
statsförvaltningen ska omfatta grundkurser i immateriella rättigheter från och med år 2022. När IPR-
utbildning för den offentliga förvaltningen planeras beaktas utbildningens koppling till bland annat
informationspolitik, informationshantering, datadelning och dataanvändning samt särskilt till den AI-
utbildning som HAUS Kehittämiskeskus Oy:s eOppiva tillhandahåller. I utbildningsutbudet är det
möjligt att utnyttja också exempelvis de grundkurser om olika industriella rättigheter som PRS till-
handahåller.

---

³⁸ Se även åtgärderna 12 och 13, utveckling av infrastrukturen för upphovsrätt och datautnyttjandet

³⁹ Sitras utbildningsprogram Tillväxt genom data handlar om grunderna för en rättvis dataekonomi:

<https://www.sitra.fi/sv/nyheter/foretagsprogrammet-utvidgas-datadriven-tillvaxt-snart-atkomlig-for-alla-foretag/>.

⁴⁰ HAUS Kehittämiskeskus Oy ägs till 100 % av finska staten. Finansministeriet svarar för ägarstyrningen av bolaget. e-
Oppiva är en för statsförvaltningen gemensam lärmiljö.

Ansvarigt ministerium: FM, ANM och UKM
Andra aktörer: HAUS Kehittämiskeskus Oy och PRS

- 5) ***Möjligheterna att inom statsförvaltningen inrätta en "IPR-grupp" utreds. Gruppen skulle ha till uppgift att skapa en lägesbild av vilka IP-rättigheter den offentliga förvaltningen för närvarande har samt att föreslå åtgärder och processer på strategiskt plan i IPR-frågor med anknytning till projekt av stor betydelse som är statligt eller kommunalt finansierade.***

Inom statsförvaltningen, i kommunerna och i de offentligt ägda bolagen används betydande offentliga investeringar till att utveckla bland annat digitala plattform- och slutanvändartjänster med vars hjälp förvaltningens digitalisering⁴¹ framskrider. En del av den teknik som utvecklas baserar sig på innovationspartnerskap, varvid man kommer överens också om den immateriella egendomen i samband med offentliga upphandlingar, medan en annan del baserar sig på öppna källkodslicenser som möjliggör att tekniken tas i drift i större utsträckning och friare. Också inom kommunsektorn investerar man i att digitalisera förvaltningen. Inom den offentliga förvaltningen finns dock inte någon enhetlig linje för hur den immateriella egendom som uppkommer inom sådana projekt ska förvaltas och utnyttjas och hur IP-rättigheterna bör beaktas exempelvis i upphandlingsavtal.

Målet är att en så stor del som möjligt av IP-rättigheterna i den offentliga förvaltningens systemupphandlingar ska möjliggöra att kostnadstrycket tyglas och att bästa praxis delas kostnadseffektivt inom hela den offentliga sektorn, samt att nya innovationer ska kommersialiseras internationellt. Målet är dessutom att utreda om öppna källkodslösningar skulle kunna utnyttjas allsidigare än nu i projekt som syftar till digitalisering av den offentliga förvaltningen. Om en IPR-grupp inrättas ska den rapportera om sitt arbete till statsrådets samarbetsgrupp för ansvarsområdet för digitalisering och dataekonomi (Digitaliseringsbyrån).

Ansvariga ministerier: FM, ANM, UKM och KM
Andra aktörer: Hansel Oy, KEINO, Digitaliseringsbyrån, Finlands Kommunförbund och försvarsmakten

- 6) ***Insynen i beredningen och behandlingen av strategier och andra handlingsplaner som utarbetas på statsrådsnivå utökas för att säkerställa att statsförvaltningens IP-rättsliga frågor identifieras rätttidigt.***

För att IP-rättigheternas potential ska utnyttjas fullt ut är det viktigt att ägna uppmärksamhet åt IP-rättigheterna som en del av andra relevanta nationella strategier, exempelvis den industriella strategin och innovationsstrategin, strategin för företagande och den kulturpolitiska strategin, samt EU:s handlingsplan för immateriella rättigheter, och i synnerhet vid verkställigheten av dem. Målet är att IP-rättigheterna inte ska förstås som enbart juridiska frågor utan i bredare bemärkelse, som frågor med inverkan på näringsverksamheten och samhället. Innovationerna bör kunna utnyttjas av företag. Samtidigt behöver IP-rättigheternas betydelse och inverkan på civilsamhället i stort identifieras i 2020-talets strategier.

---

⁴¹ Finansministeriet tillsatte 25.2.2020 ett program för främjande av digitalisering (VN/714/2020). I och med genomförandet av det blir offentliga tjänster tillgängliga för allmänheten och företagen i digital form senast år 2023. I programmet ingår också det i regeringsprogrammet nämnda målet att tillgängligheten av elektroniska offentliga tjänster ska förbättras och tillräckliga stödtjänster i anslutning till dem ska tryggas i syfte att säkerställa jämlikheten.

Syftet med direktivet om öppna data (EU) 2019/1024 är att trygga att den offentliga sektorns data-material med högt mervärde blir tillgängliga för företagsvärlden, för både kommersiella ändamål och andra ändamål. EU:s förslag till förordning om dataförvaltning (DGA) förutsätter å sin sida att den offentliga sektorn vidtar åtgärder för säkerställande av respekten för IP-rättigheter. Därför är det viktigt att i tid identifiera den offentliga sektorns behov angående IP-rättigheter och förvaltning av dem. Målet är att öppen källkod och öppna gränssnitt ska användas i så stor omfattning som möjligt. Användning av öppen källkod och öppen tillgänglighet för data som den offentliga förvaltningen har producerat eller inhämtat är en del av förvaltningens genomsynlighet och hjälper medborgarna att säkerställa att data används korrekt och att behandlingen av uppgifter är tillförlitlig.

Ansvariga ministerier: ANM, UKM, FM, SHM och SRK

Andra aktörer: Digitaliseringsbyrån

7) *Stöd ges till åtgärder som är i linje med FUI-färdplanen och som främjar förädling och kommersialisering av forskningsresultat som uppkommer inom både öppen forskning och avtalsforskning, och det säkerställs att frågor med anknytning till immateriella rättigheter beaktas på bred basis.*

I den nationella färdplanen för forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamhet (*FUI-färdplanen*) som offentliggjordes i april 2020 identifieras ett stort antal åtgärder som främjar förädling och utnyttjande av forskningsresultat och som därmed stöder också uppnåendet av målen för IPR-strategin. FUI-färdplanen uppdaterades i december 2021.⁴² Enligt den uppdaterade FUI-färdplanen utvecklar och sammanställer ANM, UKM, finansiärerna och forskningsorganisationerna gemensamt en faktaunderlag om kommersialisering av forskningsrön och om företag som är avknoppningar från forskningsverksamhet eller har grundats av studerande samt om källor för kompetent kapital med tanke på en databank som inrättas längre fram. Databanken kommer att stärka möjligheterna för inhemska och internationella investerare att i ett allt tidigare skede finansiera och utveckla (kompetent kapital) företag som är avknoppningar från forskningsverksamhet (den uppdaterade FUI-färdplanen, åtgärd 23). Högskolor och forskningsinstitut stärker dessutom samarbetet när det gäller att utveckla och verkställa kompetens som stöder vidareförädlingen och kommersialiseringen av forskningsrön (inklusive IPR-praxis) samt nationellt nätverkande tjänster, verksamhetsmodeller och företagsacceleratorer (den uppdaterade FUI-färdplanen, åtgärd 24).

När åtgärderna i FUI-färdplanen genomförs är det viktigt att utöver stärkandet av IPR-kompetensen beakta också de andra utmaningar som hänför sig till utnyttjandet av immateriella rättigheter i forskningsorganisationer, såsom de olika högskolornas varierande praxis för överföring av IP-rättigheter som uppkommit vid avtalsforskning samt forskarnas ringa kännedom om forskningsorganisationernas interna IPR-processer. Genom informationsstyrning stöds utvecklingen och förenhetligandet av högskolornas IPR-strategier och av principerna för överföring av rättigheter som uppkommer vid avtalsforskning så att de stöder ett så smidigt kommersiellt utnyttjande som möjligt av högskoleuppsättningar.

Ansvariga ministerier: ANM och UKM

Andra aktörer: högskolor och forskningsinstitut

---

⁴² Kansallinen tutkimuksen, kehittämisen ja innovaatioiden päivitetty tiekartta, 2021 (Uppdaterad nationell färdplan för forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamhet, 2021)

8) Förändet av statistik över information som anknyter till bestämmandet av de immateriella rättigheternas värde utvecklas, och tillgången samt tillgängligheten till befintliga material förbättras.

Enligt den ekonomiska forskningen inverkar IP-rättigheterna på innovationsverksamheten och den kreativa verksamheten, på användningen av produkter och tjänster som de resulterar i, på företagens och branschernas uppbyggnad samt på produktivitetstillväxten. Bestämmandet av de immateriella rättigheternas värde är dock förknippat med flera statistikrelaterade utmaningar och utvecklingsobjekt. För att IP-rättigheternas samhälleliga betydelse ska förstås är det väsentligt att utveckla förändet av statistik över anknytande information samt att förbättra tillgången och tillgängligheten till befintliga nationella och europeiska⁴³ datamaterial. Målet är att arbetet med att utreda åtgärdens genomförande ska inledas senast år 2023.

Ansvariga ministerier: ANM, UKM och UM
Andra aktörer: Statistikcentralen, PRS, Cupore

9) Patentlagstiftningen totalrevideras.

Den gällande patentlagen är föråldrad och inte längre i linje med de allmänna lagarna, såsom förvaltningslagen och dataskyddsregleringen. Från grundlagssynpunkt används i den gällande patentlagen ställvis fel författningsnivå, vilket gör att myndigheterna och näringslivsaktörerna är osäkra på hur saker och ting ska tolkas. Dessutom behöver lagstiftningen omarbetas för att det ska bli möjligt att utveckla e-tjänsterna. I samband med att patentlagen och patentförordningen revideras ändras lagen om Patent- och registerstyrelsen till behövliga delar och bedöms behovet av att ändra också andra lagar som gäller skyddet för uppfinningar, bland dem lagen om nyttighetsmodellrätt, lagen om rätt till uppfinningar vid högskolor och lagen om uppfinningar av betydelse för landets försvar.

När lagstiftningen bereds uppmärksammas balansen mellan att skapa innovationsincitament och att så lite som möjligt begränsa utnyttjandet av innovationer samt bedöms regleringens inverkan på konkurrensen och marknadernas funktion. Målet är att en arbetsgrupp ska tillsättas våren 2022 för att bereda en totalreform av patentlagstiftningen.

Ansvariga ministerier: ANM och UKM
Andra aktörer: PRS och andra centrala intressentgrupper

---

⁴³ Ur EU:s perspektiv har EPO och EUIPO också för Finlands vidkommande samlat in information om IP-rättigheternas samhällsekonomiska betydelse.

10) Under strategiperioden säkerställs det att inte bara patentlagstiftningen utan också den övriga IPR-lagstiftningen, till exempel lagen om otillbörligt förfarande i näringsverksamhet, är fungerande och tidsenlig samt granskas det hur pass väl verkställigheten av de immateriella rättigheterna fungerar i ljuset av utvecklingen på EU-nivå.

Med stöd av lagen om otillbörligt förfarande i näringsverksamhet är det möjligt att ingripa mot ett brett spektrum av otillbörliga förfaranden i relationer mellan näringsidkare. I lagen föreskrivs det mycket flexibelt om skyddet för immateriella rättigheter, vilket har lett till mångahanda tolkningsproblem.

Bestämmelser om påföljder för intrång i immateriella rättigheter finns i lagarna om immateriella rättigheter av olika slag och i strafflagen. Syftet med EU:s så kallade genomförandedirektiv⁴⁴ är att säkerställa tillräckliga sanktioner för innehavare av IP-rättigheter och att harmonisera den nationella lagstiftningen. Dessutom finns bestämmelser om sanktioner i till exempel EU:s produktförfalskningsförordning⁴⁵. Kommissionen anser i sin handlingsplan för immateriella rättigheter att det finns ett tydligt behov av att öka ansträngningarna när det gäller att bekämpa förfalskning och piratkopiering, och den planerar bland annat att stärka skyddet av immateriella rättigheter på EU-nivå.⁴⁶

Samtidigt som det undersöks hur pass väl verkställigheten av de immateriella rättigheterna fungerar i ljuset av utvecklingen på EU-nivå bedöms behovet av att höja maximistraffet i samband med IP-rättigheter.

Ansvariga ministerier: ANM och UKM

11) Möjligheterna att förbättra tillgången till rättigheter utreds med särskild fokus på marknadsdomstolens avgiftssystem.

Marknadsdomstolens rättegångsavgifter är höga i förhållande till motsvarande avgifter vid de allmänna domstolarna och förvaltningsdomstolarna samt i förhållande till motsvarande avgifter till exempel i övriga nordiska länder. Rättegångsavgifterna höjdes genom lagen om domstolsavgifter (1455/2015), som trädde i kraft år 2016. Syftet med ändringarna av avgiftssystemet var att förbättra domstolarnas ekonomi och effektivisera avgiftssystemets styrningseffekt. När lagen stiftades förutsatte riksdagens lagutskott att reformens konsekvenser för tillgången till rätten följs upp och att uppföljningen fäster särskild vikt vid de små och medelstora företagens ställning (LaUB 2/2015).

Ansvarigt ministerium: JM

---

⁴⁴ Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/48/EG om säkerställande av skyddet för immateriella rättigheter (EUT L 157, 30.4.2004)

⁴⁵ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 608/2013 om tullens säkerställande av skyddet för immateriella rättigheter och upphävande av rådets förordning (EG) nr 1383/2003 (EUT L 181 29.6.2013)

⁴⁶ Kommissionens handlingsplan för immateriella rättigheter, s. 16 och 17.

- 12) *Incitamenten och investeringarna utökas när det gäller att bygga gränssnitt som möjliggör datadelning och som en effektiv förvaltning av upphovsrättsinformation förutsätter.*
- 13) *De kreativa branschernas näringsstruktur moderniseras genom investeringar i utbildningsprogram om upphovsrättsinformation avseende alla branscher. Utbildningsprogrammen möjliggör en övergång till datadrivna nya tekniker i de kreativa branscherna.*

Åtgärderna har ett samband med både FUI-färdplanen och färdplanen för en kreativ ekonomi. Utveckling av infrastrukturen för upphovsrätt är en fråga av genomgripande betydelse för EU:s digitala strategi. Nyttan av dataekonomi, såsom ersättningar i realtid och digitala plånböcker, realiseras inom de kreativa och innovativa branscherna bara om det investeras i sådana format, standarder och programmeringsgränssnitt (API)⁴⁷ för möjliggörande av datadelning som möjliggör tillförlitlig information och tillförlitliga data och som passar för distribuerade system⁴⁸. Med deras hjälp börjar det byggas plattformar och öppna ekosystem som tillgodoser behoven hos aktörer i den kreativa ekonomin, och praxis och nätverk som gäller dem börjar bildas.

I en digital miljö behöver det för rättsinnehavare och skyddade objekt kunna säkerställas identiteter⁴⁹ och högklassiga metadata ända från rättigheternas uppkomst. Om rättigheter inte har registrerats är språk för rättighetsuttryck⁵⁰ ett sätt att komma överens om hur olika betydelser beskrivs i verkets eller något annat skyddat objekts metadata. När ett gemensamt språk finns att tillgå är det möjligt att distribuerat använda information ur olika källor för att bilda blockkedjor med vars hjälp förtroendet för datas riktighet ökas. Infrastrukturen bör täcka förfaranden också för insamling av data om rättighetsöverföringar från den ursprungliga upphovsmannen till rättsinnehavaren, men också i olika situationer, såsom konkurser eller arvskiften. Informationen bör kunna utnyttjas till att ge akt på utgångsdatumen för rättigheternas giltighetstid. Alla dessa är en del av rättsinnehavarnas centrala kunskaper och färdigheter med avseende på en effektiv förvaltning av upphovsrättsinformation. Förvaltning av giltiga rättigheter i en digital miljö förutsätter särskild satsning på kompetens. Det är möjligt att kompetensnivåerna också kan certifieras i framtiden. Utveckling av infrastrukturen för upphovsrätt förutsätter målmedveten medverkan i utvecklingen av datainfrastrukturen nationellt, på EU-nivå samt internationellt (IDSA, GAIA-X etc.). Åtgärderna på nationell nivå stöder åtgärderna på EU-nivå och de globala åtgärderna med siktet inställt på gemensamma datarymder (AI, aktuella metadata av god kvalitet).

För att främja datautnyttjandet gäller det att i företagens IPR-strategier upprätta uppförandekoder för återanvändning av data där företagets datamaterial och användarvillkor beskrivs och där det också förtydligas vilka tvingande lagstadgade eller på avtalsrelaterade åtaganden baserade inskränkningar

---

⁴⁷ Ett programmeringsgränssnitt (eng. Application programming interface, API) är en specifikation för hur olika program kan begära och utbyta information sinsemellan, alltså fungera ihop. Programmeringsgränssnitten är ett grundläggande element i plattformsekonomin. Med deras hjälp kan man förbättra de företagsinterna processerna och kommunikationen, skapa nya tjänster och uppnå konkurrensfördelar.

⁴⁸ Distribuerade system (eng. distributed systems) består av fristående delar som kommunicerar med varandra, exempelvis distribuerade databaser, blockkedjetekniker och molntjänster.

⁴⁹ Identiteter är bland annat en beständig identifierare (persistent identifier), som gör det möjligt att identifiera ett verk eller något annat skyddat objekt (ISWC, DOI etc.) eller en rättsinnehavare (ISNI, IPI etc.). Dessa motsvarar en digital identitet (självsoverän identitet, eng. self sovereign identity), som är ett nödvändigt inslag i dataekonomin och i en fungerande digital miljö.

⁵⁰ Exempel på språk för rättighetsuttryck är ONIX, RightsML och PLUS. Under det senaste decenniet har EU-kommissionen finansierat projekt för utveckling av gemensamma språk för rättighetsuttryck (RDI-project etc.). I en studie angående upphovsrättsdata som offentliggjordes hösten 2021 ligger fokus på orsakerna till att tidigare projekt misslyckats och på de erfarenheter som gjorts (lessons learned).

som kan hänföra sig till användningen av respektive datamaterial. Detta förutsätter också att offentliga register öppnas för återanvändning av data. Det är viktigt att stödja uppbyggnaden av ett ekosystem för företag som dataekonomin och realtidsekonomin möjliggör samt av den bakomliggande datainfrastrukturen. Samarbete behövs bland annat när företagen börjar använda samordnade beständiga identiteter.

Målet är att åtgärderna 12 och 13 ska genomföras åren 2022–2024, med början våren 2022, och att investeringar som är förenliga med det nationella programmet för hållbar tillväxt och andra finansieringsprogram i EU:s regi ska utnyttjas.

Ansvarigt ministerium: UKM och KM

14) Det företas en utredning om handelshinder på basis av vilken ett åtgärdsprogram utarbetas om hur det med lämpliga medel kan tas itu med IPR-oegentligheter på relevanta marknader så att även målen för EU:s handlingsplan för immateriella rättigheter stöds.

Utrikesministeriet företar regelbundet en så kallad utredning om handelshinder där problem som finländska företag möter på tredjelandsmarknader skärskådas. I denna förfrågan som riktas till företagen är det möjligt att betona problem och hinder som försvårar internationell affärsverksamhet och som anknyter till IPR-frågor samt att utifrån svaren i samförstånd med företagen dryfta hurdana landsspecifika åtgärder som behövs. Åtgärderna kan vara prestigetjänster som beskickningarna tillhandahåller, kontakter på myndighetsnivå i huvudstaden, agerande via EU på stationeringsorten eller att tvister förs vidare via kommissionen, antingen inom WTO eller inom ramen för ett eventuellt bilateralt handelsavtal. Lösning av IPR-problem ska hållas framme också som en del av beskickningarnas arbete. I tillämpliga delar utnyttjas EU:s handlingsplan för immateriella rättigheter och åtgärderna för att genomföra den.

I utredningsarbetet bedöms de hinder som företagen har uppgett och fastslås i samarbete med företagen ändamålsenliga sätt att lösa de främsta problemen, inbegripet bilaterala kontakter via finländska myndigheter och EU, bi- och multilaterala förhandlingar samt tvistlösning. Målet är att utredningsarbetet ska inledas i början av år 2022.

Ansvarigt ministerium: UM

15) En lägesbild skapas av hur utländska investeringar i Finland inverkar på kritisk immateriell egendom, och politikåtgärder planeras utifrån den.

Investeringar (inkl. utländska investeringar) är nödvändiga för att upprätthålla och främja ekonomisk tillväxt och produktion, och största delen av länderna i världen strävar efter att locka till sig investeringar. Finland har i princip intagit en öppet positiv inställning till utländska investeringar. Placeringar och företagsförvärv är dock också förknippade med risker som anknyter till den nationella och internationella säkerheten. Sådana kan uppkomma som en följd av privata eller statliga företagsaffärer. Vid sidan av de kommersiella målen kan placeringar ha dolda motiv. Det har bland annat uttryckts oro för att företagsförvärv som tredjeländer gör kan leda till att inte bara strategisk eller kritisk teknik utan också nationell immateriell egendom och IP-rättigheter övergår i utländsk ägo, något som på längre sikt skulle ha en starkt negativ inverkan på den inhemska innovationsverksamheten.

En lägesbild på nationell nivå av hur utländska investeringar i Finland inverkar på kritisk immateriell egendom skapas i samarbete med relevanta intressentgrupper, för att det ska vara möjligt att hitta behövliga politikåtgärder med vars hjälp det kan ingripas i en eventuell icke önskvärd utveckling. Målet är att det forskningsarbete (ett VN TEAS-projekt) som behövs för lägesbilden ska inledas våren 2022.

Ansvariga ministerier: UM, ANM och UKM

Andra aktörer: försvarsmakten

7 Uppföljning av strategigenomförandet samt resursallokering

Åtgärderna i principbeslutet genomförs inom ramarna för statsfinanserna samt inom ramen för befintliga anslag. Vid de årliga statsbudgetförfarandena tas det på vanligt sätt ställning till eventuella behov av tilläggsfinansiering.

En utökning av personresurserna vid ministerierna under strategiperioden så att ANM:s personresurser utökas med minst två personer och UKM:s personresurser utökas med minst en person skulle stödja genomförandet av åtgärderna.

För styrning och samordning av strategins verkställighet tillsätter arbets- och näringsministeriet en av tjänstemän sammansatt styrgrupp, som halvårsvis rapporterar till regeringens ministerarbetsgrupp för kompetens, bildning och innovationer. De intressentgrupper som är centrala för genomförande av åtgärderna i strategin kopplas nära samman med styrgruppens arbete och verkställigheten av strategin.